Archetype

Ο φίλος μου ο Αλέκος Φασιανός

Τάσης Παπαϊωάννου - 23/02/2022

Πώς να γράψεις για τον καλό σου φίλο που έφυγε πρόσφατα από τη ζωή; Πώς να κατανοήσεις το ακατανόητο; Μήπως αρμόζει περισσότερο η σιωπή; Είναι τόσες όμως οι αναμνήσεις που σε συντροφεύουν, τόσες οι στιγμές που ζήσατε μαζί, που είναι αδύνατο να τις αποχωριστείς. Γνωρίζεις καλά ότι ο αγαπημένος φίλος θα ζει για πάντα μέσα στην καρδιά σου, θα βρίσκεται εκεί και θα συνομιλείς νοερά μαζί του. Κάτι σε σπρώχνει να αφηγηθείς κάποιες απ' αυτές τις προσωπικές στιγμές, έτσι, σαν αντίδραση στη λησμοσύνη.

Με τον Αλέκο γνωριστήκαμε μέσω του κοινού μας φίλου, αρχιτέκτονα Κυριάκου Κρόκου. Γρήγορα γίναμε κι εμείς φίλοι, αφού ήταν πολλά τα κοινά που μας συνέδεαν. Ατελείωτες οι συζητήσεις για την τέχνη της ζωγραφικής και της αρχιτεκτονικής, για τις κοινές τους ρίζες, για το χρώμα που τις μπόλιαζε από τα αρχαία χρόνια και τις έκανε αξεχώριστες. Τέχνες της ζωής και οι δυο, που μαζί με τη γλυπτική συναποτελούν μια αλληλένδετη και αδιάσπαστη ενότητα.

Τον ενδιέφερε πάρα πολύ η αρχιτεκτονική κι είχε τόσες σπάνιες γνώσεις ο ίδιος, τέτοιο ιδιαίτερο βλέμμα για τον χώρο και την αισθητική του, που κάλλιστα θα τον κατέτασσες ανάμεσα στους κορυφαίους αρχιτέκτονες.

Είχε μια πρωτογενή αγάπη για τα υλικά, γνώριζε τις ιδιότητές τους, την υφή, τις συμπεριφορές τους. Ήθελε να τα ακουμπάει, να τα πιάνει όλα με τα χέρια του, να τα οσφραίνεται, να αφήνει τη ματιά του να τα απολαμβάνει.

Την πέτρα, το μπετόν, το τούβλο, τον τσιμεντόλιθο, τον σοβά, την πατητή τσιμεντοκονία, τα ξύλα, τα μάρμαρα, τα μωσαϊκά. Κι όλα στο φυσικό τους χρώμα! Ήταν λάτρης των γαιωδών χρωμάτων, των ίδιων χρωμάτων που ζωγράφιζε και ο Πολύγνωτος πριν από χιλιάδες χρόνια. Και του άρεσε να παρασκευάζει μόνος του τις χρωστικές ύλες· τα μπλε, τα κόκκινα, τις ώχρες…

Αισθανόταν, όχι μόνο μέσα από τα μάτια, αλλά και με τα χέρια και με όλες τις αισθήσεις του. Ζούσε για τη χειρωναξία, κι είχε τέτοιο πάθος που δεν σταμάτησε ποτέ να δουλεύει ακατάπαυστα. Η δημιουργία ήταν στην κυριολεξία, γι’ αυτόν, ο τρόπος που ζούσε και ανέπνεε. Ζωγράφιζε, έκανε κεραμικά, γλυπτά, κατασκευές, έπιπλα, όχι μόνο για τις εκθέσεις και τις γκαλερί, όπως νόμιζαν πολλοί, αλλά γιατί δεν μπορούσε να ζήσει αλλιώς. Δεν θα ’ταν υπερβολή να πω πως, αν σταματούσε μια μέρα να δουλεύει, θα πέθαινε από την πλήξη.

Μ’ άρεσε να κάθομαι να τον βλέπω να δουλεύει. Συνήθιζε να ζωγραφίζει κάτω, στο πάτωμα. Τριγύρω τα μπουκάλια, τα βάζα με τα χρώματα και τα πινέλα, και να σε μεθάει η μυρουδιά από το λινόλαιο. Ο καμβάς γινόταν πρώτα χαλί και μετά έμπαινε στο τελάρο και κρεμιόταν κατακόρυφα στον τοίχο. Την ώρα που ζωγράφιζε και πατούσε πάνω στον μουσαμά ή έσκυβε σε μια γωνιά του, ήταν σαν να μπαίνει ο ίδιος μέσα στο θέμα του, σαν να ’ταν ο ίδιος μια από τις φιγούρες του πίνακα. Ή μήπως ήταν στ’ αλήθεια;

Αλλά και στο κορνιζάδικο του Φλέσουρα δίπλα στο Καλλιμάρμαρο, όπου μαζευόμασταν συχνά οι φίλοι του, πάντα κάτι σκάρωνε πάνω στον μεγάλο πάγκο εργασίας, κάτι διόρθωνε, κάτι πρόσθετε. Κι ύστερα ο πάγκος μετατρεπόταν σε τραπέζι όπου στρώναμε μεγάλα χαρτιά για τραπεζομάντηλα, ενώ δίπλα στο μικρό πετρογκάζ τηγανίζονταν λιχουδιές κι άρχιζε σιγά σιγά το καθιερωμένο τσιμπούσι. Όλοι έναν γύρο, όρθιοι, σαν σε ιεροτελεστία μυστική.

Θυμάμαι μια άλλη μέρα, που μου διηγήθηκε τη συνάντηση που είχε με μια γριούλα παλαιότερα στην αγαπημένη του Τζια, καθώς περιπλανιόταν ψηλά στην Ιουλίδα. Την είδε που έβαφε το σπιτικό της μ’ ένα υπέροχο τριανταφυλλί χρώμα. Σταματά και τη ρωτά: «Πώς το έκανες, γιαγιά, αυτό το χρώμα;», κι εκείνη του αποκρίνεται: «Να, παιδάκι μου, βουτάω την ταβανόβουρτσα μια στον κουβά με τον ασβέστη, μια στο χώμα δίπλα, κι έτσι το φτιάχνω». Είχε να τη λέει ο Αλέκος αυτή την ιστορία, για την αξία και τη χρωματική ποιότητα των χρωμάτων της γης.

Ήταν μια φορά, πριν κάποια χρόνια, που κάναμε και μαζί ένα μάθημα στο Πολυτεχνείο για τα έγχρωμα κονιάματα. Είχαμε μαζί και τους καλούς συνεργάτες μας και σοβατζήδες, αδελφούς Γιαννούλου, και φτιάξαμε μπροστά στους φοιτητές και τις φοιτήτριες της Σχολής έγχρωμους σοβάδες με το χρώμα μέσα στη μάζα του κονιάματος. Κι ύστερα, ο Αλέκος ζωγράφισε με σκόνες πάνω στον νωπό σοβά. Ήταν μια συνάντηση που τη χαρήκαμε όλοι μας. Του άρεσε του Αλέκου να μοιράζεται το πάθος του για τη ζωγραφική με τα νέα παιδιά, όπως τότε στην έκθεσή του στην Εθνική Πινακοθήκη, όπου ζωγραφίζαμε με τα παιδιά του νηπιαγωγείου και του Δημοτικού όλοι μαζί σε στρατσόχαρτα, στο πάτωμα. Παιδί κι ο Αλέκος, ανάμεσα σε αγοράκια και κοριτσάκια να μοιράζεται τη χαρά και τον ενθουσιασμό τους.

Κι άλλες φορές θυμάμαι τα ταξίδια που κάναμε μαζί στην Κίνα, στην Ιαπωνία, στο Μεξικό. Τις περιπλανήσεις μας για να δούμε αρχιτεκτονική σύγχρονη, αλλά και παραδοσιακή. Περπατούσαμε με τις ώρες, και εκείνος ακούραστος, με εφηβική περιέργεια να παρατηρεί κτίρια του Tadao Ando, το υπέροχο σπίτι-πύργο του Takamitsu Azuma στο Τόκιο, το σπίτι της Frida Kahlo και του Diego Rivera, αλλά και του αρχιτέκτονα Luis Barragan στην Πόλη του Μεξικού. Με το μικρό ταγάρι στον ώμο που κουβαλούσε πάντα μαζί του, και είχε μέσα τα μολύβια και το μπλοκ του. Τα σκίτσα που έκανε, αν έβλεπε κάτι που του κέντριζε το ενδιαφέρον.

Αυτά τα σκίτσα ήταν οι αφαιρετικές καταγραφές των ιδεών του για τους μελλοντικούς πίνακες. Δεν είναι ευρέως γνωστά αυτά τα σκίτσα, αλλά νομίζω ότι είναι αυτά που αποκαλύπτουν τον τρόπο που ζούσε, σκεφτόταν και ζωγράφιζε. Του έλεγα πως αυτά είναι εξίσου, αν όχι πιο σημαντικά, από τους τελικούς πίνακες.

Συμφωνούσε μαζί μου, λέγοντας ότι είναι λίγοι αυτοί που καταλαβαίνουν την αξία που έχουν για τον

καλλιτέχνη αυτά ακριβώς τα πρόχειρα σκαριφήματα των πρώτων ιδεών. Και τα κρατούσε όλα ως κόρην οφθαλμού, σαν πολύτιμα φυλαχτά. Η παρατηρητικότητά του ήταν εκπληκτική! Δεν άφηνε τίποτε που να μην το κοιτούσε εξονυχιστικά. Όχι μόνο τα πράγματα, αλλά κυρίως τους ανθρώπους, τους χαρακτήρες τους. Χλεύαζε το δήθεν και το lifestyle των καιρών, ενώ έσκυβε με ενδιαφέρον πάνω στο ταπεινό και στο καταφρονεμένο. Όποιος τον ήξερε καλά, μπορούσε να το διακρίνει μεμιάς.

Μας άρεσε πολύ να κουβεντιάζουμε και να ανταλλάσσουμε απόψεις, όχι μόνο για την τέχνη, αλλά και για την ίδια την καθημερινότητα της ζωής. Αυτές τις ιδέες μας προσπαθήσαμε να δείξουμε στις εκθέσεις που κάναμε μαζί στο παρελθόν. Έχω την εντύπωση ότι ο Αλέκος ήταν ένας καλλιτέχνης έξω από τον χρόνο. Σαν να μην ανήκε στο παρόν, αλλά στο παρελθόν και στο μέλλον ταυτόχρονα. Κι η ζωγραφική του, πλημμυρισμένη από χρώματα, φωτεινή, χαρούμενη, ελπιδοφόρα, υμνούσε τη ζωή. Σαν τον ήλιο, όπως συνήθιζε να λέει, που ανατέλλει κάθε μέρα ο ίδιος, αλλά η κάθε μέρα είναι διαφορετική.

Ήταν ένας ταγμένος στην τέχνη του· ένας «κοσμοκαλόγερος» της ζωγραφικής. Τα θέματά του ξεπηδούσαν ολόφρεσκα μέσα από την ά-χρονη καθημερινότητα των ανθρώπων που με τον χρωστήρα του μεταμόρφωνε σε ηρωικές μορφές αλλοτινών χρόνων. Σαν να χρωμάτιζε με έντονα χρώματα τη σκιά τους πάνω στον τοίχο και να έδινε νέα υπόσταση στην πανάρχαια κληρονομιά τού Καραγκιόζη.

Ο φίλος μου ανήκει πια στην ιστορία. Πέταξε ψηλά να ζωγραφίζει «αενάως ποδηλάτες», όπως του ’χε πει κάποτε ο Ανδρέας Εμπειρίκος. Σε μας μένει το πλούσιο έργο του να μνημονεύει τη μεγάλη του τέχνη και την αγάπη για τον τόπο του. Σε μένα απομένει το χαμόγελό του και η τιμή που υπήρξα φίλος του αγαπημένος.

*Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα των Συντακτών στις 25.01.2022